

РЕЦЕНЗИЯ

от проф. д. ик. н. Виржиния Иванова Желязкова
Висше училище по застраховане и финанси - София

1. Обща информация

Рецензията е изготвена на основание заповед на ректора на ВУАРР №115/04.04.2023 г. за определяне на състав на научно жури за защита на дисертационен труд и решение на научното жури от неговото първо заседание на 06.04.2023 г. регистрирано с протокол №1.

Автор на дисертационния труд: Владимир Драги Арсовски

Тема на дисертационния труд: „Финансови аспекти на зелената икономика и ролята ѝ за устойчивото развитие: тенденции, динамика, взаимодействие“

Област на висше образование 3. „Социални, стопански и правни науки“

Професионално направление 3.8. „Икономика“

Докторска програма „Финанси и банково дело“

Първично звено: катедра „Икономика и финанси“

Приемащо структурно звено: Департамент по икономика и управление

Научен ръководител: проф. д-р Огняна Стоичкова.

2. Кратки биографични данни на докторанта

Кандидатът Владимир Арсовски е завършил средното си образование в гр. Куманово в Република Северна Македония. След това продължава образованието в университета „Св. Св. Кирил и Методий“ в гр. Скопие по специалност „Финансов мениджмънт“, в последствие придобива ОКС „магистър“ по специалност „Икономикс“ в Международния славянски университет. Продължава образованието си в ОНС „доктор“ във Висшето училище по развитие на регионите“ (ВУАРР) в гр. Пловдив.

Владимир Арсовски притежава богат професионален опит, който натрупва в периода от 2001 година до момента. Заема различни позиции в областта на управлението на външнотърговски сделки, финансов мениджмънт, обща мениджърска практика в строителния сектор. Този разнообразен опит му дава възможност да натрупа знания и умения от различни области на икономическия живот и подпомага израстването му като професионалист и личност със задълбочени и аналитични познания.

3. Общо описание на дисертационния труд. Оценка на структурата на дисертационния труд

Представеният за рецензиране дисертационен труд се състои от общо 246 страници, от които 236 основен текст, а останалите – приложения.

В структурно отношение трудът е съставен от увод, четири глави, заключение, справка за използваната литература и приложения. Изложението е обогатено с многобройни графични елементи – таблици и графики, които нагледно представят важна информация, обект на анализа на кандидата.

В увода ясно е дефинирана работната хипотеза: „..... идентифициране на възможностите за повишаване на устойчивото развитие и за оптимизиране темповете на икономически растеж с помощта на финансовите инструменти на зелената икономика. Защитава се схващането, че нестабилността на съвременната система на пазарна икономика не позволява ефективно реализиране на основните предимства на зелената икономика, а алтернатива може да бъде само система, изградена на базата на баланс между пазарна и регулираната икономика.“ От тази хипотеза коректно са посочени четири изследователски задачи, които отговарят на изследователските цели на автора. Обектът и предметът на изследването също са ясно и логично дефинирани. От това проличава осведомеността на кандидата по изследваната от него проблематика, става видно от самото начало на труда, че той има собствена позиция по нея, както и че притежава визия за мотивирането ѝ. Структурата на дисертационния труд удачно обслужва постигането на изследователските задачи.

Първата глава има въвеждащ в тематиката характер и е посветена на някои основни концептуални положения в теорията за зелената икономика и връзката ѝ с устойчивото икономическо развитие като цяло. Приветствам кандидата за неговия подход, тъй като тази връзка има нужда от ясно очертаване и от дискутиране в научната литература и в академичните среди. В рамките на първата глава той е предложил своя поглед на тази връзка, като започва от дебата за това какво представлява зелената икономика и кои фактори оказват решаващо значение за нейното развитие. Тук кандидатът очертава добре основните ѝ характеристики и внася яснота относно съдържанието на термина. По-нататък той отделя специално внимание на предимствата на зелената икономика, като по този начин представя своята мотивировка на избора на редица страни да обърнат икономическото си развитие именно към този модел. Накрая на

първа глава кандидатът очертава някои водещи ракурси на връзката между икономиката и околната среда.

Във фокуса на втората глава е поставено взаимодействието между зелената икономика и устойчивото развитие в динамика. Тук кандидатът първо разглежда основните концепции за устойчивото развитие. Устойчивото развитие като термин е събирателен за редица икономически феномени, които значително надхвърлят грижата за околната среда. Устойчивото развитие е съвременното виждане за това как трябва да се реализира икономическото и социалното развитие на света изобщо. Неизменна част от този процес е грижата за околната среда, която включва много на брой разнообразни и понякога дори разнопосочни дейности. Такива са чистотата на въздуха, свързана с минимизирането на вредните емисии на газове в атмосферата, и оттам – спирането на необратимите процеси, водещи до климатичните изменения; опазването на биоразнообразието, пряко свързано със здравето на екосистемите, част от които е и човекът; рециклирането на отпадъците, така че да се оптимизира заравянето на вредни субстанции и материали в почвата и изхвърлянето им в моретата и океаните и други. Макар на пръв поглед да не е очевидна, връзката на тези процеси с качеството на живот на хората и изобщо със социалната тематика в глобален план (елиминиране на глада, борба с бедността, гарантиране на достойни условия на труд, опазване на справедливостта в социален аспект и пр.) е безспорна. Устойчивото развитие обхваща и тази много важна страна на съвременните икономически процеси. Кандидатът последователно и ясно очертава в общи линии тези сложни взаимодействия и техните направления. Понататък той конкретизира анализа си върху връзката между устойчивото развитие и зелената икономика. Накрая анализира социалния компонент на зелената икономика и коректно подчертава, че той е неизменна част от съвременното разбиране за нея.

Обект на третата глава е може би най-важният за практическото реализиране на зелената икономика въпрос – финансирането на дейностите, които водят към нея. Този проблем кандидатът разглежда в контекста на цялостното разбиране и глобална политика в посока устойчиво развитие. Поздравявам го за така избрания подход – както анализирането, така и работата в посока към зелена икономика не трябва да бъде разделяна от усилията за устойчиво развитие – тя е важна част от тях и е съществено да се вниква в политиката към нея в по-широкия контекст на устойчивото развитие. Обект на изложението в тази част от труда са на първо място някои основни финансови аспекти на зелената

икономика. По-нататък кандидатът очертава релацията „зелена икономика – икономически растеж“. Специално внимание отделя на темата за „зелените“ работни места и това е целесъобразно и необходимо за обогатяване на анализа в труда му, тъй като стремежът и политиките към зелена икономика водят до постепенното формиране на нови професии под натиска за изграждане на нови знания и умения. Без подготвена за реалностите работна ръка не може да се мисли за реализиране на зелена икономика и оттам – за съвременно устойчиво развитие. Обект на изложението в третата глава са и конкретните финансови инструменти в европейския контекст на зелената икономика. Тук кандидатът е идентифицирал, представил и анализирал основните зелени финансови инструменти, като коректно ги е дефинирал: зелените облигации, банковото финансиране, проектното финансиране, гаранционните схеми за подпомагане на развитието на зелени бизнес идеи. По-нататък коректно е извел някои от ключовите показатели за измерване на зелената икономика, базирани на Глобалния индекс за зелена икономика (Global Green Economy Index, GGEI), въведен през 2010 г., който се публикува от Dual Citizen LLC. Този индекс класира държавите по четири категории: лидерство и изменение на климата, сектори на ефективност, пазари и инвестиции и околна среда. Според показателите в тези категории страни от Европа – Швеция, Швейцария и Исландия - заемат водещи позиции. Накрая анализът в трета глава завършва с дискусия по актуалната тема „За“ и „Против“ зелената икономика и някои съвременни решения относно концепцията за нея.

Четвъртата, последна глава на дисертационния труд е посветена на развитието на зелената икономика в контекста на Р Северна Македония. Тук кандидатът представя реалностите и някои основни проблеми и практики в тази област от своята страна. На първо място обект на анализа е зеленото предприемачество като движеща сила за развитието на добри „зелени“ практики. По-нататък той анализира основните задачи, които стоят пред Р Северна Македония за постигане на зелена икономика. Интересно и ценно е сравнението, което кандидатът прави на капацитета на малките и средни предприятия в своята страна и тези в Европейския съюз за реализиране на зелената икономика. Анализът завършва с представяне на резултатите от емпирично проучване на обществените нагласи на различни общини в Р Северна Македония относно осъществяването на преход към зелена икономика. Проучването има научна и практико-приложна стойност, тъй като броят на обхванатите от него респонденти е значителен - анкетираните са общо 456 души, от различни професии и с разнообразна степен на ангажираност с

проблематиката: 67 представители на бизнеса, 188 граждани, 87 административни служители, 90 представители на НПО и 24 - други. Основният извод от анализа на отговорите е, че като цяло обществените нагласи в Р Северна Македония са позитивни за зелената икономика. Налице е интерес и желание за развиване на бизнес модели в тази посока, при използването на опита на ЕС, включително и конкретно на България като съседна страна-членка на съюза. Тези резултати са обнадеждаващи за потенциала на развитието на зелената икономика в страната.

В заключението коректно, ясно и точно са дефинирани основните изводи от изследването.

4. Оценка съдържанието на дисертационния труд. Актуалност и значимост на разработения научен проблем

Представеният за рецензиране дисертационен труд е посветен на безспорно актуална тема, която същевременно не е достатъчно изследвана, особено в научната литература на български език, и която има нужда от значително допълнително осветляване. Формулировката на заглавието на труда е дисертабилна, работата е структурирана много добре и изпълнява целите, поставени от кандидата в началото на изследването.

Дисертационният труд представлява добър обзор на съществен съвременен проблем и контекстуализирането му за Р Северна Македония – страна, съседна на България, на която предстои да се присъедини към ЕС и да следва политиките, включително тези в посока зелена икономика, на съюза.

Впечатляващ е броят на източниците, които кандидатът е изследвал, и към които е реферирал в труда си – общо 287 от български и чуждестранни автори. Това обяснява неговата сериозна осведоменост по изследваната тема, наличието на авторова позиция навсякъде в текста и убедеността, която се усеща в изводите, които представя.

5. Оценка на автореферата към дисертационния труд

Авторефератът коректно отразява основните положения на дисертационния труд, състои се от 38 страници и е разработен съобразно добрите академични практики.

6. Оценяване на приносите на дисертационния труд (научни, научно-приложни)

Основният научен принос на дисертационния труд се състои в осветляването на същността на зелената икономика в контекста на широката, глобална концепция за устойчиво икономическо развитие. Кандидатът правилно констатира, че въпреки многобройните изследвания и документи по темата за зелената икономика, многообразието на терминологията в редица отношения възпрепятства самото реализиране на ефективни политики за зелен преход. Затова обясняването и мотивирането на понятийния апарат е от съществено значение за практическата реализация на концепцията за зелена икономика.

Приемам като приложни приносите, дефинирани от кандидата, насочени към използването на резултатите от неговото изследване за целите на формирането на документи, насочени към реализиране на политиката към зелен преход и за обучението на студенти и докторанти.

7. Оценка на публикациите, свързани с дисертационния труд

Публикациите на кандидата са повече от достатъчни за покриване на националните минимални изисквания, заложи в Закона за развитие на академичния състав в Р България (ЗРАСРБ) и Правилника за неговото прилагане. Представени са:

- две студии (едната в съавторство),
- една статия и
- три доклада в научни издания.

Тези публикации съответстват на общо 56 точки при необходим минимум от 30 според законодателните изисквания.

8. Критични бележки и препоръки

Препоръчвам на кандидата да публикува изследването си като книга на базата на дисертационния си труд.

9. Въпроси към докторанта

1. Смятате ли, че сроковете, които си поставя ЕС за реализиране на зелената икономика, са твърде амбициозни предвид сложността на реализацията им и ако да, в каква посока да бъде адаптирането им?

2. Дайте пример от Р Северна Македония за зелен бизнес.

10. Заключение:

В резултат от гореизложеното давам своята положителна оценка за дисертационния труд, автореферата и научните публикации на кандидата Владимир Арсовски и предлагам на почитаемото научно жури по настоящата процедура да му бъде присъдена образователната и научна степен „Доктор“ по 3.8. Икономика.

09.05.2023 г.

Член на журито: (п)

проф. д. ик. н. Виржиния Желязкова